




בית המדרש "תורת דוד"  
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,  
והרבנית רות בר חן ע"ה



# "תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת וארא

תשפ"ב

(שנה ו', גליון מס' 224)



שיעורי הרב אליהו בר חן  
e0527191965@gmail.com | 052-719-1965



**השיעור השבועי עם הרב אליהו בר חן,  
מתקיים בכל יום שלישי, בבית הכנסת "כתר תורה" -  
ניסנית,  
ביישוב ניצן ב'**

---

**זמן תחילת השיעור:**

**שעון חורף - 19:45**

**שעון קיץ - 20:00** (כאשר זמן צאת הכוכבים מתארך,

השיעור מתקיים מיד לאחר תפילת ערבית)

---

**לקבלת הגליון השבועי בדוא"ל:**

נא שלחו הודעה, לכתובת [k.torat.david@gmail.com](mailto:k.torat.david@gmail.com)

תחת הכותרת "גליון שבועי"



## זמני כניסת ויציאת שבת קודש:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
18:04	17:26	16:10	ירושלים:
18:00	17:27	16:24	תל אביב:
18:00	17:25	16:13	חיפה:
18:05	17:29	16:29	באר שבע:

פרשת וארא התשפ"ב

## "על גאֵלתנו ועל פְּדוּת נַפְשֵׁנו"

**א.** "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה. וְאַרְא, אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב - בְּאֵל שַׁדַּי, וְשָׁמִי יְהוָה, לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם. וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם, לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ. וְגַם, אֲנִי שָׁמַעְתִּי, אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִידִים אֶתְכֶם, וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. לָכֵן, אֹמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה, וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַת מִצְרַיִם, וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתֵיכֶם, וְגֵאֲלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה - וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים. וְלִקְחַתִּי אֶתְכֶם לִי לְעַם - וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים, וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלוֹת מִצְרַיִם. וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יְדֵי, לְתַת אֶתָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב, וְנָתַתִּי אֶתָּה לָכֶם מוֹרְשָׁה, אֲנִי יְהוָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה, מִקְצָר רוּחַ וּמֵעַבְדָּה קָשָׁה" (שמות, ו', ב' - ט').

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה, לֵאמֹר, הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלָי, וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פְּרָעָה, וְאֲנִי עָרַל שִׁפְתָיִם. וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן, וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶל פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שם, שם, יב' - יג').

**ב.** **ידוע ומפורסם, שפְּרָעָה, הוא יצר הרע בעצמותו.**

וכמו שכתב<sup>1</sup> הרמב"ם זיע"א - לבנו רבי אברהם, וז"ל:

"וַיֵּשׁ לָךְ בְּנֵי לְדַעַת, כִּי פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הוא יצר הרע בְּאֵמַת ...

ומֹשֶׁה רַבְּנוּ ע"ה, הוא הַשֶּׁכֶל הָאֱלֹהִי ...

וַיִּדְעַתְּ, כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הם אֲשֶׁר שָׁלַט בָּהֶם פְּרָעָה הַרְשָׁע, וְעַבְדוּהוּ בְּעַבְדוּת פְּרָד"י.

וכעין זה, כתב<sup>2</sup> רבינו הרמח"ל זיע"א, וז"ל:

<sup>1</sup> ב"אגרת המוסר".

<sup>2</sup> בספרו הקדוש "מסילת ישרים" פרק ב'.



"וְאוֹלָם, הִנֵּה זֹאת בְּאֵמֶת אַחַת מִתְחַבְּלוֹת הַיֶּצֶר הָרַע וְעֶרְמָתוֹ, לְהַכְבִּיד עֲבוֹדָתוֹ  
בְּתַמִּידוֹת עַל לְבוֹת בְּנֵי הָאָדָם,

עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לָהֶם רוּחַ לְהִתְבּוֹנֵן וּלְהִסְתַּכֵּל בְּאֵיזָה דְרָךְ הֵם הוֹלְכִים,

כִּי יוֹדֵעַ הוּא, שְׁאֵלוֹלֵי הָיוּ שְׂמִים לָבֶם כְּמַעַט קָט עַל דְּרָכֵיהֶם, וְדַאי שְׂמִיד הָיוּ  
מִתְחִלִּים לְהִנָּחֵם מִמַּעֲשֵׂיהֶם -

וְהִיְתָה הַחֲרָטָה הוֹלְכֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת בָּהֶם, עַד שֶׁהָיוּ עוֹזְבִים הַחֲטָא לְגַמְרֵי.

וְהָרִי זֶה, מַעֲיֵן עֲצַת פְּרַעַה הַרְשָׁע, שְׂאֵמֶר <sup>3</sup>, 'תִּכְבֵּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים' וְגו',

שְׁהִיָּה מִתְפַּוֵּן, שֶׁלֹּא לְבַד שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ לָהֶם רוּחַ כָּלֵל לְבַל יִתְּנוּ לֵב אוֹ יִשְׁיִמוּ עֲצָה  
נִגְדוֹ -

אֵלָּא, הִיָּה מִשְׁתַּדֵּל לְהַפְרִיעַ לָבֶם מִכָּל הַתְּבוֹנָנוֹת, בְּכַח הַתְּמַדַּת הָעֲבוֹדָה הַבְּלִיתִי  
מִפְּסֻקַּת".

ומבואר מדבריו הקדושים:

שמטרת היצר הרע, היא, להעסיק את האדם בדברי הבאי,

ועל ידי כך, הוא מבטל מן האדם את מחשבותיו.

וכך, עשה פרעה הרשע לעם ישראל, בגזירת השעבוד.

ויעויין מה שכתב <sup>4</sup> ה"שם משמואל" זיע"א, וז"ל:

"הנה הגלות, היתה לנפש ולגוף, כמו שכתוב <sup>5</sup>, 'לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם' כפל לשון -

והפירוש, 'לְפָרְעָה' - היינו, שהיה מטמא לבבם לרע, והיא גלות הנפש,

'וּלְמִצְרַיִם' - היינו, שיעבוד הגוף",

ומבואר מדבריו, כעין דברי רבותינו זיע"א:

שְׁפָרְעָה הַרְשָׁע, הָרִי הוּא הַיֶּצֶר הָרַע בַּעֲצֻמוֹתוֹ.

<sup>3</sup> שמות, ה' - ה'.

<sup>4</sup> בביאורו להגדה של פסח.

<sup>5</sup> שמות, יח' - ח'.



ולאור זאת, יובן, מאמרם ז"ל<sup>6</sup> :

"כך אומנתו של יצר הרע,

היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך,

עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והולך ועובד",

דכיוון שהיצר הרע מעסיקו בדברים,

ממילא, הוא מבטל ממנו את מחשבתו.

ואזי, מחשבותיו פהים, ובנקל הוא הולך ועובד עבודה זרה.

ג. על הפסוק<sup>7</sup>, "ויהי בימים ההם, ויגדל משה ויצא אל אחיו - וירא

בסבלתם, וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו", דרשו רבותינו ז"ל<sup>8</sup> :

" וירא בסבלתם - ראה שאין להם מנוחה.

הלך ואמר לפרעה, מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת,

ואלו עבדיך, אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים.

אמר לו, לך ועשה להם כמו שתאמר,

הלך משה, ותקן להם את יום השבת לנוח",

והנה, לדבריו הקדושים של רבינו הרמח"ל זיע"א<sup>9</sup>, יש לתמוה :

מפני מה קיבל פרעה את עצת משה רע"ה, ונתן להם את יום השבת למנוחה,

והלא, מעתה, ימצא להם ריווח להתבונן?

והתבוננות זו, היא, דבר המנוגד למטרותיו של פרעה.

<sup>6</sup> שבת, קה' ע"ב.

נדה, יג' ע"ב.

<sup>7</sup> שמות, ב' - יא'.

<sup>8</sup> שמות רבה, פרשה א', כח'.

<sup>9</sup> אשר הובאו לעיל באות ב'.



ובאמת, שלקושייתנו אין מקום כלל ועיקר:  
שכן, פרעה הרשע המזוהם בתאוותיו,  
ידע, שעל ידי חומריות ותאוות מצרים, לא יוכלו ישראל לשוב בתשובה,  
וממילא, כפועל יוצא, הם לא יוכלו להתחבר אל מקור ה"דעת".  
ומכיוון שכך, לא היה איכפת לו, לתת לעם ישראל את יום השבת למנוחה,  
שכן, לדעתו השטחית והטמאה, כל זמן שיהיו ישראל משתעבדים בגופם, בכל  
ימות השבוע -  
אזי, ביום השבת, הם יהיו תשושים ועייפים, מבלי יכולת חשיבה למרוד כנגדו.  
ברם, משה רע"ה, בגודל חוכמתו וקדושתו, ביקש מפרעה "את יום השבת  
בדווקא",  
שכן, ביום השבת, יכולים ישראל, להגיע לידי דרגות והשגות אין קץ .  
וכפי שכתב <sup>10</sup> רבינו המהרח"ו זיע"א:  
שבשבת קודש, אין אחיזה לחיצונים.  
וטעם הדבר:  
כיוון שפרעה דימה במחשבתו, את המנוחה, ל"מנוחת הגוף",  
ומה שאין כן, משה רע"ה, דאג להם לישראל ל"מנוחת הנפש" <sup>11</sup> .  
ומעתה, נשכיל ונבין היטב, את מאמרו <sup>12</sup> של "בעל ההגדה":

<sup>10</sup> "שער הכוונות", דרושי ראש חודש.

<sup>11</sup> וכפי שאנו אומרים בתפילת מנחה של שב"ק:

"יום מנוחה וקדשה לעמך נתת ...

מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום השקט ובטח, מנוחה שלמה שאתה הוא רוצה  
בה.

יכירו בניך וידעו - כי מאתך היא מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך".

<sup>12</sup> מובא בסדר רב עמרם גאון,



**"אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבנו לפני הר סיני, דיינו".**

שכן, בכוח ההשגות שיכול האדם להשיג ביום השבת,  
הוא יכול, להתנתק מגלות התאוות, ולהתחבר אל מקור ה"דעת", בבחינת  
"גאולת הדעת".

ד. והנה, על ידי כך, הביאם פרעה הרשע, למצב שהם לא יכלו לשמוע את  
דברי הקב"ה ביד משה רע"ה.

דהנה, על הפסוק<sup>13</sup>, "וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה בְּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה, מִקְצָר  
רוּחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה", כתב הרמב"ן, וז"ל:

**"לא בעבור שלא יאמינו בה' ובנביאו, רק שלא הטו אוזן לדבריו 'מקוצר רוח',  
כאדם שתקצר נפשו בעמלו, ולא ירצה לחיות רגע בצערו, מדעתו שירווח לו אחרי  
כן.**

**'וקוצר הרוח' - הוא, פחדם שלא יהרגם פרעה בחרב, כאשר אמרו שוטריהם אל  
משה.**

**'ועבודה קשה' - הוא, הדוחק שהיו הנוגשים אצים בהם, ולא יתנום לשמוע דבר  
ולחשוב בו".**

ה. ברם, דבר גדול ביותר טמון בזה, דהנה, על הפסוק הנ"ל, הקשו רבותינו  
ז"ל<sup>14</sup>:

**"וכי יש לך אדם שמתבשר בשורה ואינו שׁמח?  
נולד לך בן זכר, רבך מוציאך לחרות, ואינו שׁמח?  
אם כן, מה תלמוד לומר 'ולא שמעו אל משה' -  
אלא, שהיה קשה בעיניהם לפרש מעבודה זרה".**

וכן הוא בספר הכוזרי (ג', יא').

<sup>13</sup> שמות, ו' - ט'.

<sup>14</sup> "ילקוט שמעוני", רמז קעח'.





ומבואר מדבריהם הקדושים :

ש'- 'קוֹצֵר רוּחַ', פְּרוּשׁוֹ, קוֹצֵר רוּחַנִיּוֹת.

וזאת, מכיוון שהם היו שוקעים וטרודים בעבודתם, כרצונו של פרעה הרשע, וממילא, הם היו חסרים ברוחניות, ולא שמחו מבשורתו של משה רע"ה - "בשורת הגאולה".

וכעין זה, כתב <sup>15</sup> רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א, וז"ל:

"מְקַצֵּר רוּחַ' - אוֹלֵי כִי לְצַד שֶׁלֹא הָיוּ בְּנֵי תוֹרָה, לֹא שָׁמְעוּ,

וְלָזֶה יִקְרָא 'קֹצֵר רוּחַ', כִּי הִתּוֹרָה מִרְחֶבֶת לְבוֹ שֶׁל אָדָם".

ויעויין מה שכתב <sup>16</sup> בעל ה"שפת אמת" זיע"א, וז"ל:

"ואין הפירוש דוקא עבודה זרה ממש,

רק עבודה שהיא זרה להם, כי השמיעה צריך להיות פנוי מכל דבר",

דהיינו :

שבמונח "עבודה זרה", טמון, אף עבודה שהיא זרה לו לאדם.

ורק כאשר ליבו של האדם, פנוי מכל הבלי העולם,

אזי, פנויים אזניו, לשמוע את דבר ה' יתברך.

ומרגניתא טבא, מצאתי בדבריו הקדושים של רבינו עובדיה "ספורנו" זיע"א,

דהנה, על הפסוק <sup>17</sup>, "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ, וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמַאֲד מְאֹד, וַתִּמְלֵא

הָאָרֶץ אֲתָם", כתב רבינו זיע"א:

"פרו וישרצו' - ואחר שמתו כל שבעים נפש, נטו לְדַרְכֵי שְׂרָצִים,

שְׂרָצִים לְבַאֵר שַׁחַת".

<sup>15</sup> על הפסוק הנ"ל.

<sup>16</sup> בספרו הקדוש הנ"ל, פרשתו, מאמר לשנת תרנט'.

<sup>17</sup> שמות, א' - ז'.



ומקורו הקדוש והטהור, הינו מדרשת רבותינו ז"ל<sup>18</sup> :

" ונתמלא הארץ אותם' - נתמלאו בתי טרטראות, ובתי קרקסאות מהם",

ומבואר מדבריהם הקדושים :

שעם ישראל, היו משוקעים בתכניתו של פרעה,

עד כדי כך, שנטו לדרכי שרצים, שסופם להגיע לבאר שחת.

ו. על הפסוק (שמות, ו' - יב') :

"וידבר משה לפני יהוה, לאמר, הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה,  
ואני ערל שפתים",

דרשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה, פרשה צב', ז') :

"תני רבי ישמעאל, זה אחד מעשרה קלים וחמורין, שפתובים בתורה",

ונתקשה בזה<sup>19</sup> הי"ש משמואל":

מה קל וחומר הוא,

והלא, טעם הדבר שעם ישראל לא שמעו אל משה רע"ה, הוא, מחמת שקצרה

רוחם בעבודה,

וממילא, שאפשר לפרוך קל וחומר זה בנקל,

ומה שייך לומר, "ואיך ישמעני פרעה", והלא אין הדברים דומים זה לזה.

וביאר בזה :

"שהיה כוח מצרים מבלבל ומטריד את המחשבות ואת הרעיונות,

עד שלא יכלו לצמצם את מחשבתם - להתבונן בדברים, ולבחון מה המה, ועד היכן

הדברים מגיעים ...

<sup>18</sup> על הפסוק הנ"ל,

"מדרש אגדה", בובר.

<sup>19</sup> תרעג', בד"ה "וידבר".



אבל, היתה מחשבתם מבולבלת, והרעיונות טרודים ומבוהלים, מפוזר ומפורד,  
וזה היפוך כוח הדעת ...

והנה, אמרו ז"ל<sup>20</sup>, שפרעה מלשון עורף,

שהוא עניין ההופך עורף לחבירו ואינו רוצה אף להביט בו, פן יראה בעיניו ובאזניו  
ישמע ולבבו יבין, והוא לגמרי היפוך מדת הדעת דקדושה.

ועל כן, היה כוחו גדול כל כך, לתקוף בכוח הטומאה שלו את ישראל, ליטול מהם  
בחינת הדעת.

וזה הקל וחומר של משה -

'הן בני ישראל לא שמעו אלי', אף שישראל בעצם הם בעלי דעה דקדושה,

אלא, מחמת שתקף עליהם כוח פרעה, שהוא היפוך מדת הדעת, נתבלבלה דעתם  
כל כך, עד שלא יכלו לשמוע,

'ואיך ישמעני פרעה', שהוא עצם הטומאה היפוך הדעת.

<sup>20</sup> יעויין מה שכתב בפע"ח (שער חג המצות, פ"ז):

שאחיזת פרעה, היתה בעורף, נגד הגרון.

וכעין זה כתב ב"מבוא שערים" (שער ג', ח"ב, פט"ז):

שפרעה מלך מצרים, יונק מן העורף.

ועיין עוד ב"שער הפסוקים" (למהרח"ו זיע"א. פרשת וישב) שכתב:

"והנה, הקליפות נאחזים בכל האחוריים ...

האמנם, יש בחינת פרטיים בקליפות, הנקראים 'ארץ מצרים'. והיא בחינת הגרון שלהם, שהוא המצר היותר  
צר שבכל הגוף כנזכר ...

ולכן, שם כל מלכי מצרים הוא פרעה, ואינו שם פרטי למלך אחד כנודע.

והנה, 'פרעה' בגימטריא 'עורף' עם הכולל.

גם 'פרעה' יש בו אותיות 'הערף',

לרמז, כי אחיזתו הוא בערף שבקדושה".

ועיין עוד מה שהאריך בזה, בעל שו"ת "מנחת אלעזר" זיע"א ממונקאטש, (ח"ג, סי' כט').



ועל זה, דיבר השם יתברך אל משה ואהרן, 'ויצום אל בני ישראל וגו'... יש בכוחו להכניס בהם בחינת הדעת, עד שידעו ויבינו מה מדבר אליהם, ואפילו פרעה הרשע, בעודו רואה פני משה, היה מאיר בו זיו הדעת ממשה, והבין מה שמדבר עמו".

ותורף דבריו הקדושים:

שכוחו של פרעה הרשע, היה גדול מאוד בעולם הזה ובתאוותיו, ובצירוף עול השעבוד שהטיל עליהם,

הוא יכל לבטל את ישראל מ"מידת הדעת".

ואם כן, לא היה בהשגתם של ישראל, לשמוע לדבריו הקדושים של משה רע"ה, שכן, מצבם באותו העת, הוא, היפוך "מידת הדעת".

וממילא, קל וחומר הוא, שפרעה הרשע לא יכל לשמוע את דבריו של משה רע"ה, וזאת, מחמת שהוא הביאם לידי כך.

ולפיכך, ציווה הקב"ה את משה רע"ה -

שיכניס בעם ישראל את "מידת הדעת",

ועל ידי כך, גם פרעה יוכל לשמוע את דבריו.

ז. ויסוד זה של ה"שם משמואל", הוא כהמשך ליסוד שכתב בפרשת "שמות",

והובאו, בדברינו מאמר "תתחדש כְּנֶשֶׁר נְעוּרֶיכֶם" - לפרשת "שמות":

שכאשר עם ישראל ירדו בדרגתם הרוחנית, הם נתנו כוח למצריים לפעול כנגדם, וכפי שנאריך להלן.

בטעם גזירת השעבוד, דרשו רבותינו ז"ל (שמות רבה, פרשה א', ח'): :



"רַבְּנֵנוּ פִּתְחִין פִּתְחָא לְהַאי קְרָא<sup>21</sup>, 'בַּה' בְּגָדוּ כִּי בָּנִים זָרִים יָלְדוּ - עֵתָהּ יֹאכְלִים חֲדָשׁ  
אֶת חֻלְקֵיהֶם',  
לְלַמְּדָהּ, כְּשֶׁמֶת יוֹסֵף הִפְרוּ בְרִית מִלָּה<sup>22</sup>, אָמְרוּ נְהִיָּה כַּמְצָרִים.  
מִכָּאן אֵתָהּ לְמַד, שְׁמִשָּׁה מְלֶן בִּיצִיאַתָּן מִמְצָרִים.  
וְכִינֹן שְׁעָשׂוּ כֵן, הִפְדָּהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָאֱהָבָה שֶׁהִיוּ הַמְצָרִים אוֹהֲבִין אוֹתָן,  
לְשִׁנְאָה,  
שְׁנֵאֲמַר<sup>23</sup>, 'הִפְדָּהּ לָבָס לְשִׁנְאָה עִמּוֹ לְהִתְנַכֵּל בְּעַבְדֵי',  
לְקִיָּם מַה שְׁנֵאֲמַר<sup>24</sup>, 'עֵתָהּ יֹאכְלִים חֲדָשׁ אֶת חֻלְקֵיהֶם'."  
והנה, על הפסוק (אסתר, א' - ב'):  
"בְּיָמֵים הָהֵם, כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ עַל כֶּסֶף מַלְכוּתוֹ, אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּירָה",  
דרשו רבותינו ז"ל (אסתר רבה, פרשה א', י'):

<sup>21</sup> הושע, ה' - ז'.

<sup>22</sup> במסכת סנהדרין (מד' ע"א) למדנו:

"אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בר מספרתא, עכן, מושך בערלתו היה.

כתיב הכא (יהושע, ז' - יא'), 'וגם עברו את בריתי',

וכתיב התם (בראשית, יז' - יד'), 'את בריתי הפר'."

והרש"ש (שם), הביא לדברי הגמרא במסכת יבמות (עב' ע"א):

"את בריתי הפר' - לרבות את המשוך".

ומבואר:

שאין הכוונה שלא קיימו מצוות מילה כלל, אלא, שהיו מושכין בעורלותיהן,

ומה שמלן משה רע"ה ביציאתן ממצרים, הוא מדרבנן,

וקרא אסמכתא בעלמא הוא, וכמבואר במסכת יבמות הנ"ל.

<sup>23</sup> תהילים, קה' - כה'.

<sup>24</sup> הושע, ה' - ז'.



"זֶה הוּא אֶחָד מִן הַמְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת מְדַדִּין פִּיתְקִין לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,

שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לְפָנָיו - רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בֵּית הַמְקַדָּשׁ חָרַב וְרָשַׁע זֶה יוֹשֵׁב וְעוֹשֶׂה מְרִזְיָחִין.

**אָמַר לָהֶם, תְּנוּ יָמִים כְּנֶגֶד יָמִים.**

הַדָּא הוּא דְכָתִיב <sup>25</sup>, 'בְּיָמִים הֶהְמָה, רְאִיתִי בִיהוּדָה דְרָכִים גְּתוֹת בְּשַׁבָּת' וְגו' ".  
וּבְסֵפֶר הַקָּדוֹשׁ "שֵׁם מִשְׁמוּאֵל", בִּיאַר בְּזֶה <sup>26</sup>, מִשֵּׁם אֲבִיו - הַגְּהַ"ק בַּעַל "אֲבִנֵי נֹזְרִי" זִיע"א:

**שֶׁתְּשׁוּבַת הַקֶּב"ה לְמִלְאכֵי הַשָּׂרֵת, הִיתָה, שְׁכִיוּן שַׁעַם יִשְׂרָאֵל חִלְלוּ אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁנִיתָנָה לְמִנוּחָה וְלַעֲוֹנָה,**

**מִמִּילָא, אוֹמוֹת הָעוֹלָם, לְקַחוּ מֵהֶם אֶת הַמִּנוּחָה וְאֶת הָעֲוֹנָה.**

וּלְפִי זֶה בִּיאַר הַ"שֵׁם מִשְׁמוּאֵל":

**שִׁוְסֹף הַצְּדִיק ע"ה, הִיָּה נִקְרָא בְּמִדְרַגְתּוֹ 'צְדִיק חִי' <sup>27</sup>.**

<sup>25</sup> נחמיה, יג' - טו'.

<sup>26</sup> שמות, שנת תרעא'.

<sup>27</sup> בספר הקדוש "קדושת יום טוב" (פרשת "ויגש"), הביא לדברי המדרש:

שְׁכַאשֵׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת הָעַגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אוֹתוֹ, אָמַר, בּוֹדָאִי אֲנִי שֶׁלֹּא חֲטָא יוֹסֵף הַצְּדִיק ע"ה בְּאֶשֶׁת פּוֹטִיפֶר.

וְהִבִּיא בְּזֶה לְדַבְרֵי זְקֵנוּ בַּעַל הַ"שֵׁם מִשְׁמַח מִשֶּׁה" (בְּרַאשִׁית, מֵה' - כו'):

שְׁכַאשֵׁר אָמַרָה סֵרַח בַּת אֲשֶׁר לִיעֲקֹב אַע"ה, "עוֹד יוֹסֵף חִי",

הִיָּה יַעֲקֹב אַע"ה, דּוֹאֵג וּבּוֹכָה, שְׁבוֹדָאִי נִטְמַע יוֹסֵף הַצְּדִיק ע"ה - בֵּין עוֹבְדֵי הָאֱלִילִים,

מִשּׁוֹם שֶׁרַק יַעֲקֹב אַע"ה וּבְנֵי בֵיתוֹ, הָיוּ עוֹבְדֵי ה' יִתְבָּרַךְ.

"וְדַבֵּר רַחוּק הוּא, לְהִיּוֹת נֶעֱרַ אֶחָד עוֹמֵד בְּצַדְקוֹ בֵּין הַרְבֵּה רְשָׁעִים,

וְח"ו נַעֲשֶׂה רְשָׁע, וּבְחִיּוֹ קְרוִי מֵת -

כַּאֲמָרָם (בְּרֻכּוֹת, יח' ע"ב), 'רְשָׁעִים בְּחִיּוֹם קְרוִיִּים מֵתִים' ".



והנה, כאשר האדם עובד את הקב"ה, בחיות ובשמחה, אזי, מתחדש בו עוד כוח,  
וכמאמר הכתוב <sup>28</sup>, "וְקוֹי יְהוָה יַחְלִיפוּ כַח, יַעֲלוּ אֲבָר פְּנֵשָׁרִים, יְרוּצוּ וְלֹא יִיגְעוּ,  
יִלְכוּ וְלֹא יִעֲפוּ".  
והנה, בכל חיי חיותו של יוסף הצדיק ע"ה, היה נשפע ממנו כוח לכל עם ישראל,  
שמחמתו הם יכלו לעבוד את הקב"ה בהתחדשות תמידית.  
וכוח זה, ניתן ליוסף הצדיק ע"ה, על ידי "שמירת הברית".  
ומכיוון שנסתלק יוסף הצדיק ע"ה מן העולם, ועם ישראל הפרו את ברית מילה,  
וממילא, שהם פגמו במידת היסוד,  
אם כן, בטלה מהם ההתחדשות בעבודת ה'.  
ומכיוון שכך, אומות העולם, לקחו מהם את אותו הכוח ואת אותה ההתחדשות,  
והשתעבדו בהם <sup>29</sup>.

ולפיכך, אמרה לו סרח בת אשר "עוד יוסף חי":

דהיינו, שהוא צדיק שקרוי חי שהוא העיקר,

והטפל לו, שהוא מושל בארץ מצרים.

ברם, יעקב אע"ה "לא האמין להם":

"כי חשב, שהם אינם מבינים הדבר הזה, ואולי רימה אותן בחוכמתו, ואין תוכו כבדו".

ומפני שיוסף הצדיק ע"ה, חשש שיפחד יעקב אע"ה מדבר זה:

"שלח לו לסימן פרשת עגלה ערופה ... הראה לו, שהוא עומד בצדקתו".

<sup>28</sup> ישעיה, מ' - לא'.

<sup>29</sup> הנה, המצריים שטופי זימה היו,

וללא שירדו ישראל מדרגתם, וכמשנ"ת, לא היה להם כוח להשתעבד בהם.

והנה, כתב ה"זוהר הקדוש" (שמות, דף ו' ע"א):

שמצרים קרויה "בית עבדים", וכמו שנבאר בהערה הבאה שפרעה קם מעצמו.

וידוע הוא, שהעבד פרוץ בעניין עריות ביותר,

וכמאמרם ז"ל (גיטין, יג' ע"א):



וכמו שהיה אצל אַחְשׁוּרוֹשׁ שהשתעבד בעם ישראל<sup>30</sup>.

וממילא, נשכיל ונבין, את דרשת רבותינו ז"ל<sup>31</sup>:

" ויקם מלך חדש' ... חד אמר, חדש ממש. וחד אמר, שנתחדשו גזירותיו",  
שכן, התחדשותו של פרעה, נבָּעָה, מכוח הפסקת התחדשותם של עם ישראל.

"עבדא בהפקירא ניחא ליה, זילא ליה, שכיחא ליה, פריצה ליה".

<sup>30</sup> במה שהשווה רבינו ה"שם משמואל" זיע"א, בין אַחְשׁוּרוֹשׁ לפרעה,

יש לבאר כדלהלן.

כתב ה"זוהר הקדוש" (שמות, דף ז' ע"א):

"רבי יוסי ורבי יהודה, הוו יתבי, וְלַעֲנָן בְּאוֹרֵי־תָא, קָמִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן.

אמר רבי יהודה, האי דְּכְתִיב 'וַיִּקָּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם', וְתַנִּינָן, דְּאִיְהוּ קָם מִגְרַמִּיָּה, מַה דְּהוּהוּ שְׁפַל, קָם, וְלֹא אֶתְחַזִּי לְמֶלֶכָא, וּבְעוֹתְרָא קָם.

אמר רבי שמעון, כִּלְאֵי הָכִי הוּא, כְּגוֹנָא דְאַחְשׁוּרוֹשׁ, דְּלֹא אֶתְחַזִּי לְמֶלֶכָא, וְקָם מִגְרַמִּיָּה, וְקָם בְּעוֹתְרָא, וּבְעָא לְאוּבְדָא לְיִשְׂרָאֵל מַעְלָמָא,

אופי הקא, האי לא אֶתְחַזִּי לְמֶלֶכָא, וְקָם מִגְרַמִּיָּה, וּבְעָא לְאוּבְדָא לְיִשְׂרָאֵל מַעְלָמָא ...

וכד הוה קם מלכא לעילא, קם מלכא לתתא".

וביאור דבריו הקדושים, כך:

רבי יוסי ורבי יהודה, היו יושבים, ועוסקים בתורה, לפני רבי שמעון.

אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב 'וַיִּקָּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם', ושנינו שהוא קם מעצמו, מה שהיה שפל - קם, וְלֹא רָאִי הָיָה לְמֶלֶךְ, וּבְעֵשֶׂר הוּא קָם.

אמר רבי שמעון, הכל כך הוא, כמו אַחְשׁוּרוֹשׁ שֶׁלֹּא הָיָה רָאִי לְמֶלֶךְ, וְקָם מַעְצְמוֹ, וְקָם בְּעֵשֶׂר, וְרָצָה לְהַאֲבִיד אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם,

אף כִּאֵן זֶה לֹא רָאִי לְמַלְכוּתָהּ, וְעַמְד מַעְצְמוֹ, וְרָצָה לְהַאֲבִיד אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם ...

וְכַשֵּׁה־יָהּ עוֹמֵד מֶלֶךְ לְמַעְלָה - עוֹמֵד מֶלֶךְ לְמַטָּה.

<sup>31</sup> עירובין, נג' ע"א.

סוטה, יא' ע"א.





והנה, אמרו רבותינו ז"ל<sup>32</sup>, "אמר רב יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום",

והדבר צריך ביאור:

שהלא, היצר הרע, נקרא "מְלֶךְ זָקֵן וְכָסִיל"<sup>33</sup>,

ואם כן, היאך יש בו כוח התחדשות.

וביאר בזה רבינו זיע"א:

שעל ידי שפוגם האדם בשמירת הברית, וממילא במידת החיות,

אזי, אותו הכוח עובר ונמסר ליצר הרע.

ולפי זה, יובן מאמר הכתוב<sup>34</sup>, "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, מֵרַב כָּלִי":

שכן, טעם הדבר, שיש לאומות העולם כוח לשעבד את עם ישראל,

הוא, מחמת שהם ניתקו מעצמם, את החיות והשמחה מעבודתם,

ובזה, הם נתנו כוח לאומות העולם להשתעבד בהם.

והוא היסוד שביאר ה"שם משמואל", בעניין הקל וחומר של משה רע"ה:

שמחמת ירידת הרוחנית, חשש משה רע"ה, שדבריו לא יהיו נשמעים אצל עם ישראל ואצל פרעה,

כי כאשר ישנו ניתוק מ"מידת הדעת" -

אזי, נסתם הלב בעורלת התאוות.

ח. ולאור האמור, נוכל להבין ב' עניינים, וכדלהלן:

<sup>32</sup> קידושין, ל" ע"ב.

<sup>33</sup> כמאמר שלמה הע"ה (קהלת, ד' - יג'):

"טוֹב יֶלֶד מִסֶּן וְחָכָם, מִמֶּלֶךְ זָקֵן וְכָסִיל, אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזְהַר עוֹד".

<sup>34</sup> דברים, כח' - מז'.



- א. מפני מה, הביא הקב"ה את המכות על מצרים, **האחד, בבכדי שיתחילו להתבונן במעשיהם ובתהלוכותיהם, והוא, היפך מתכלית גזירת השעבוד של פרעה. והשני, בכדי שיזכירו לעצמם בכל עת, מה היה עמם בעת שלא התבוננו, וכעין מה שכתב<sup>35</sup> הרמב"ן:**
- "ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצווה אותנו, שנעשה תמיד זיכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון ... והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים".
- ב. שמטעם כך, הקב"ה נתן לעם ישראל - מצוות להתעסק בהם, וכמאמרם ז"ל<sup>36</sup> -
- "הרי הוא אומר<sup>37</sup>, 'וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ, וְאֶרְאֶךָ, וְהִנֵּה עֲתִידָ עֵת דְּדִים', הגיע שבועתו שנשבע הקדוש ברוך הוא לאברהם שיגאל את בניו, ולא היה בידם מצוות שיתעסקו בהם - כדי שיגאלו, שנאמר<sup>38</sup>, 'שְׂדֵים נִכְנֹו, וְשַׁעֲרֵךְ צִמַּח, וְאֶתְ עַרְסָהּ וְגו', 'עָרוֹם' מכל מצות. נתן להם הקדוש ברוך הוא שתי מצוות, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהם, כדי שיגאלו,

<sup>35</sup> סוף פרשת "בא".

<sup>36</sup> מכילתא דרבי ישמעאל, "בא",

מסכתא דפסחא, פרשה ה'.

מימרא דרבי מתיא בן חרש.

<sup>37</sup> יחזקאל, טז' - ח'.

<sup>38</sup> שם, פסוק ז'.



שנאמר <sup>39</sup>, 'וְאֶעְבֵּר עָלֶיךָ, וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ' וגומר,  
ואומר <sup>40</sup>, 'גַּם אֶת בְּדָם בְּרִיתֶךָ, שֶׁלַחְתִּי אֶסְרִיךָ מִבּוֹר, אֵין מִים בּוֹ',  
וכל זה, ניתן להם, בכדי שיעוררו את מחשבתם אליו יתברך,  
על ידי התעסקותם במצוות.

ט. כאשר האדם מתבונן וחושב, ומתחבר אל דעתו, אזי, אין רוחו קצרה,  
ואז, הוא מקווה אל הקב"ה, והקב"ה מחיש לו את גאולתו.

וכמו שכתב <sup>41</sup> הרב חיד"א זיע"א, וז"ל:  
"אמרו בילקוט תהלים <sup>42</sup>, 'אפילו אין ביד ישראל אלא הקיווי, כדאי הם לגאולה  
- בשכר הקיווי' וכו' ...

ובזה פירש הרב הגדול מהר"ר יוסף דוד זלה"ה <sup>43</sup>, מְטַבֵּעַ בְּרִכַּת 'אֶת צֶמַח דָּוִד  
מִהֲרָה תִצְמַיֵחַ, וְקָרְנוֹ תִרּוֹם בְּיִשׁוּעָתֶךָ, כִּי לִישׁוּעָתֶךָ קָוִינוּ כָּל הַיּוֹם' ...  
והכי פירושה, 'את צמח דוד' וכו',

וכי תימא שאין לנו זכות?

מכל מקום, 'תצמיח, כי לישועתך קוינו' -

ויש לנו הקיווי, ובשכר הקיווי כדאי שתגאלנו".

דהיינו:

שהגם שמתארכת לאדם הגאולה,

<sup>39</sup> שם, פסוק ו'.

<sup>40</sup> זכריה, ט' - יא'.

<sup>41</sup> בספרו "מדבר קדמות", מערכת קוף, אות טז', ערך קיווי.

<sup>42</sup> רמז תשלו'.

<sup>43</sup> לשון רבינו זיע"א:

"בספרו הנחמד 'צמח דוד', הנדפס מחדש, דף קכג', פרשת ויחי".



מכל מקום, כל זמן שנפשו אינה בגלות, הוא אינו מחשיב כלל ועיקר את גלות גופו.

והנה, על הפסוק (שמות, יד' - יג'): :

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם, אֵל תִּירְאוּ, הִתְיַצְבוּ וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְהוָה, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם, כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם - לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם",

כתב הרש"ר הירש זיע"א, וז"ל:

"התיצבו בעמידה שיש עמה ציפיה ...

גם כאן, מתייצב האדם, בידיעה שאין בידו לעשות, יותר מאשר לבטוח בישועת ה', ולצפות ולראות, כיצד ובמה יעשה את הישועה.

הפעולה היחידה, הנדרשת מן האדם ברגע גדול כזה, היא, ל"התיצב",

פעולה המופנית אל פנימיותו, ("יִצְבּ" = "יִשְׁבּ", עם האות צ' <sup>44</sup>) -

המביאה את האדם, למצב של מנוחה, וְלַעֲמֻדָה של ציפיה שקטה".

וזה, כעין המבואר בדברינו:

שכאשר האדם מקווה אל הבורא ית"ש, והוא משליך אליו את כל צרותיו וצרכיו,

אזי, הוא מובטח לראות בישועתו יתברך.

ולפי זה, אפשר לבאר את מאמר הכתוב <sup>45</sup>, "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרְחֹק, לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לָיו":

<sup>44</sup> יעויין מה שכתב ב"זוהר הקדוש" (פרשת "פנחס", דף רכח' ע"א, ב"רעיא מהימנא"):

"א-ח-ה-ע, בגרון.

ב-ו-מ-ף, בשפון.

ג-י-כ-ק, בחיך.

ד-ט-ל-נ-ת, בלישנא.

ז-ס-ש-ר-ץ, בשינים".

ואותיות אלו, הינם אותיות מתחלפות.



כי הכתוב "וַתִּתְצַב", הוא מלשון "וַתִּשָּׁב",  
שהיתה מרים הנביאה, באותה השעה, יושבת, מאמינה וממתנת, לראות את  
הגשמת נבואתה.

והוא, מעין מאמר דוד הע"ה<sup>46</sup>, "הַשֵּׁלֶךְ עַל ה' יִהְיֶה, וְהוּא יִכְלֹקֶלְךָ".

ל. כתב דוד הע"ה (תהילים, מדי' - כו'): :

"כִּי שָׁחָה לְעֶפְרַיִם נַפְשִׁי, דָּבַקָה לְאַרְצָא בְּטַנְנִי,"

וביאר בזה המלבי"ם זיע"א :

"כִּי שָׁחָה לְעֶפְרַיִם נַפְשִׁי - הוּא גִלוּת הַנֶּפֶשׁ ...

דָּבַקָה לְאַרְצָא בְּטַנְנִי - הוּא גִלוּת הַגּוּף,"

ולאור המבואר בדברינו, נראה לבאר בזה בסייעתא דשמיא :

דנתקשה דוד הע"ה במאמרו זה, מפני מה אנו מרגישים את גלות הגוף ביותר?

ותירץ, שהוא מחמת שאנו משוקעים בגלות הנפש,

וזה הוא אומרו :

"כִּי שָׁחָה לְעֶפְרַיִם נַפְשִׁי - הוּא גִלוּת הַנֶּפֶשׁ,"

וממילא, "דָּבַקָה לְאַרְצָא בְּטַנְנִי - הוּא גִלוּת הַגּוּף".

ולפיכך, אנו מתפללים בברכת המזון :

"הַרְחֵמוּ, הוּא יִרְפְּאֵנוּ רַפּוּאָה שְׁלֵמָה, רַפּוּאָת הַנֶּפֶשׁ וְרַפּוּאָת הַגּוּף,"

קודם "רַפּוּאָת הַנֶּפֶשׁ", ורק לאחר מכן "רַפּוּאָת הַגּוּף",

כי כל זמן שנפשו של האדם זקוקה לרפואה, לא תועיל לו בריאות גופו כלל  
ועיקר.

<sup>45</sup> שמות, ב' - ד'.

<sup>46</sup> תהילים, נה' - כג'.



יתן ה' יתברך, ונזכה להתחבר אל מקור הדעת, ולהתבונן בגבורות ה', ואזי לא נרגיש באורך הגלות,

ובמהרה -

” <sup>47</sup> הַשֵּׁם אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יִגְיַעֲנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרִגְלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקַרְאֲתָנוּ לְשָׁלוֹם,

שְׂמִיחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ, וְשֹׁשִׁים בְּעִבּוֹדְךָ,

וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים, אֲשֶׁר יִגְיַע דָּמָם עַל קִיר מְזֻבָּחֶךָ לְרָצוֹן,

וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ, עַל גְּאֻלְתָּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ”. אמן.

---

<sup>47</sup> מסכת פסחים, דף כו' ע"א - מדפי הרי"ף.

וכ"ה בהגדה של פסח.



## הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

יוסף דהאן בן רחל

רפאל פנחס בן מרים רמו

משה בן אסתר

חיים נתן צבי בן שרה

מאיר בן נעמי

אפי בן קונפיטה

מרדכי בן רינה

~~~

רות חפציבה בת פרלה

שושנה סולטנה בת מרים

אמירה בת נעמי

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

שמחה בת זוהרה

אסתר בת תמר

# לזכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי חנניה אדרי בר מימה זצ"ל
- רבי רחמים אדרי בר ביחה שמחה זצ"ל
- רפאל סיבוני בר גרסיה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- שלמה בר אסתרלייה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- קונפיטה בת דינה ע"ה
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה